4.1.2. Sünnet

BİLGİ NOTU

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَۚ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظاًۜ

Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik.
(Nisâ suresi, 80.ayet.)

Hz. Peygamber (s.a.v) dini öğretme, açıklama, uygulayarak ve örnekleyerek gösterme şeklindeki bir takım davranışlarda bulunmuştur. Kur'ân vahiy yoluyla doğrudan Hz. Peygamber'e (s.a.v) indirildiği için onu en iyi anlayan, açıklayan ve uygulayan da odur.

Buna göre sünnet, Hz. Peygamber'den (s.a.v) Kur'ân dışında nakledilen söz, fiil ve onaylardır. O, dinî hükümleri bazen sözlü olarak, bazen bizzat uygulayarak bazen de başkasının yaptığı güzel davranışları onaylayarak ortaya koyuyordu. Hz. Peygamber'in (s.a.v) sözlü sünnetlerine **"kavlî sünnet"**, uygulama şeklinde olanlara **"fiilî sünnet"**, onaylama tarzında olanlara ise **"takrîrî sünnet"** adı verilir. **"Ameller niyetlere göredir..."**[17] hadisi kavlî sünnete, namaz kılma şekli fiili sünnete, kadınların kabir ziyaretini görüp müdahale etmemesi ise takrîri sünnete örnektir.

Hz. Peygamber'in (s.a.v) dini açıklama ve öğretme maksadıyla ortaya koyduğu bu sünnetler dinin ikinci temel kaynağıdır. Çünkü ayetlerin en güzel ve en güvenilir açıklama ve uygulamaları sünnet tarafından ortaya konulmuştur. Yüce Allah Hz. Peygamber'e (s.a.v) böyle bir yetki vermiş, Müslümanlara da ona uymalarını emretmiştir. İlgili ayetlerden bazısı şöyledir:

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُواۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُٓوا اَنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

"Allah'a itaat edin, Rasûle de itaat edin ve (kötülüklerden) sakının. Eğer (itaatten) yüz çevirirseniz bilin ki Rasûlümüzün vazifesi apaçık duyurmak ve bildirmektir."[18]

Hz. Peygamber (s.a.v) de sünnetin dinde kaynak olduğunu ifade etmek için şöyle buyurmuştur: **"...Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir."**[20]

Hz. Peygamber (s.a.v) dini açıklamakla görevli olduğundan bu görevini yapar, sahabe de bu konuda onu takip ederdi. Kendisi de sahabeye dini bir hükmü kendisinin yaptığı gibi yapmalarını isterdi. Örneğin Hz. Peygamber (s.a.v): **"Ben nasıl namaz kılıyorsam siz de öyle namaz kılın..."**[21] buyurmuştur.

Ancak Hz. Peygamber'in (s.a.v) bütün fiilleri dinde bağlayıcı ve dinî hükümleri açıklayıcı nitelik taşımaz. Bu sebeple **O'nun fiilleri** *üç kısma* ayrılmıştır:

17 Buhârî, Bedü'l-Vahy, 1; Müslim, İmare, 155; Ebu Davud, Talak, 11
18 Mâide suresi, 92. ayet.
19 Nisâ suresi, 80.ayet.
20 Buhârî, Nikâh, 1.
21 Buhârî, Ezan, 18.

- **Birincisi,** Hz. Peygamber'in (s.a.v) bir insan olması sebebiyle her insan gibi yaptığı davranışlardır. Yemesi, içmesi, giyinmesi, hastalık tedavisi, savaşlara karşı aldığı önlemler, ziraata dair uygulamaları gibi hususlar bu fiillerinin bazı örnekleridir. Hz. Peygamber'in (s.a.v) bu tür davranışları vahye değil, kişisel tercih ve tecrübelerine dayanır.

ÖRNEK VERELİM

Aşağıdaki sünnet çeşitlerine örnekler veriniz.

Kavlî Sünnet:
....
Fiilî Sünnet:
....
Takrirî Sünnet:
....

Hz. Peygamberin (s.a.v) Fiilleri

- İnsan olması sebebiyle fiilleri
- Peygamber olması sebebiyle fiilleri
- Dini öğretme ve örnekleme tarzındaki fiilleri

Ancak kişisel olarak bunlara uymak isteyenler de kınanmazlar.

- **İkincisi**, Peygamber olması sebebiyle sadece Hz. Peygamber'e (s.a.v) özgü olan bazı fiillerdir. Bu fiiller sadece Hz. Peygamber'e (s.a.v) mahsus olduğu için Müslümanların bunların bir kısmını yapması dinen zorunlu değildir, bir kısmını yapması ise dinen yasaktır. Örneğin, teheccüt namazı, Hz. Peygamber'e (s.a.v) mahsus fiillerdendir. Hz. Peygamber'in (s.a.v) teheccüt namazı kılması farz, peşpeşe oruç tutması ise dinen mubahtır. Fakat diğer Müslümanların teheccüt namazı kılması sünnet, hiç ara vermeden peş peşe oruç tutması ise tenzihen mekruhtur.

- **Üçüncüsü**, Peygamberimiz'in (s.a.v)dini öğretme ve örnekleme tarzındaki fiilleridir. Bu tür fiilleri fıkhi hüküm kaynağıdır ve Müslümanlar için de bağlayıcıdır. Delil olan sünnet de esasen budur.

Kaynak olma açısından sünneti de dört ana başlıkta ele alabiliriz:

BİLGİ NOTU

وَمَٓا اٰتٰيكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهٰيكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُواۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ

.... Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir.
(Haşr Suresi 7)

- **Tebyin**, Kur'ân'ın manası kapalı hükümlerini açıklığa kavuşturmaktır. Namazların kılınış şekli, rekâtlarının sayısına, orucun tutulmasına, zekâtın verilmesine, haccın uygulanmasına dair hükümler, bu gruba dâhildir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Ben nasıl namaz kılıyorsam siz de öyle kılın."[22],

"Haccın nasıl yapılacağını benden öğrenin..."[23]

- **Teşri-Tedric** , Hz. Peygamber'in (s.a.v) gerekli olduğu zaman müstakil olarak hüküm koymasıdır. Yüce Allah bu konuda Hz. Peygamber'e (s.a.v) yetki verdiğini şu ayetlerle ifade etmiştir:

"Allah) ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman artık mümin bir erkek ve kadının o işi kendi isteğine göre seçme hakkı yoktur"[24].

"Gerçek şu ki, Allah'ı ve ahiret gününü (korku ve ümitle) bekleyen ve Alla'ı her daim ananlar için Allah'ın elçisi güzel bir örnek oluşturur"[25].

Hz. Peygamber'in (s.a.v) dine ait pek çok konuda, Kur'ân'da doğrudan yer almadığı hâlde müstakil olarak sünnetle koyduğu hükümler vardır. Örneğin, farz namazların dışında kıldığı namazlar, ramazan orucu dışında tuttuğu oruçlar, âdetli kadının namaz kılmasını ve oruç tutmasını yasaklaması, başkasının alış-verişi üzerine alış-veriş yapmayı yasaklaması sünnetin müstakil hüküm koyma işlevini gösterir.

- **Te'kid**, bazen Kur'ân'da yer alan bir hükmü yakın ifadelerle veya anlam olarak tekrarlayarak pekiştirir. Örneğin Kur'ân'da, **"Rabbin sadece kendisine ibadet etmenizi ve anne-babanıza iyilik yapmanızı emretti. Onlardan biri**

BİLGİ NOTU

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَمْراً اَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالاً مُبِيناً

Allah ve Resûlü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mü'min erkek ve hiçbir mü'min kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resülüne karşı gelirse şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır. *(Ahzâb Suresi 36)*

22 Buhârî, Ezan, 18.
23 Nesâî, Menâsik, 220.
24 Ahzâb suresi, 36. ayet.
25 Ahzâb suresi, 21. ayet.

veya her ikisi senin yanında yaşlanırlarsa onlara "öf" bile deme, onları azarlama ve onlara güzel sözler söyle..."[26] buyurulmuştur. Bu ayet ana-babaya iyi davranılmasını emretmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v) de, "Kime iyilik edeyim?" diye bir soru soran sahabiye: *"Annene, annene, annene, sonra babana sonra da yakın akrabana iyilik et."*[27] buyurmuştur. Yine Kur'ân'da komşu hakkı ile ilgili olarak şöyle buyurulmuştur: **"Allah'a ibadet edin ve O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Anne-babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolda kalmışa ve sağ ellerinizin malik olduklarına güzellikle davranın. Çünkü, Allah, her büyüklük taslayıp böbürleneni sevmez."**[28] Hz. Peygamber (s.a.v) ise: "Allah'a ve ahiret gününe inanan kimse komşusuna ikramda bulunsun"[29] buyurmuştur.

- **Takyid-Tahsis**, bazen de sünnet Kur'ân'da yer alan genel hükümleri sınırlandırır. Örneğin Kur'ân'da: **"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın..."**[30]buyurularak bütün müminlerin cuma namazını kılmasını farz kılmıştır. Fakat Hz. Peygamber (s.a.v) bu ayetin genel hükmünü sınırlamış ve cuma namazının erkeklere farz olduğunu açıklamıştır[31].

YORUMLAYALIM

Sünnetin fıkhi hükümlerdeki yerini yorumlayınız

BİLGİ KUTUSU

Sünnetler bize mütevâtir, meşhur ve âhad yollarla nakledilmiştir.

Mütevâtir sünnet: Hz. Peygamber'den yalan söylemek üzere anlaşmaları mümkün olmayacak kadar kalabalık bir grup tarafından nakledilen sünnetlerdir. Müslümanların cemaatle namaz kılması buna örnektir.

Meşhur sünnet: Tevatür sayısına ulaşmayan bir grup tarafından nakledilen sünnettir. Örneğin, "Ameller niyetlere göredir" bu kabildendir.

Âhad sünnet: Hz. Peygamber'den bir veya iki râvinin naklettiği sünnettir. Mütevâtir ve meşhur dışındaki sünnetlere genel olarak âhad denir. Âhad sünnetin s ayısı diğerlerinden daha çoktur.

26 İsrâ suresi, 23. ayet.
27 Müslim, Birr, 2.
28 Nisâ suresi, 36. ayet.
29 İbn Mâce,
30 Cum'a suresi, 9. ayet.
31 Ebû Davud, Salat, 215.

